

**Faculty of International Relations
Working Papers**

5/2013

**Problematika Myanmar ve vztazích
EU – ASEAN**

Kamila Slavíková

Volume VII

Vysoká škola ekonomická v Praze
Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Výzkumný záměr MSM6138439909

Název: Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Četnost vydávání: Vychází minimálně desetkrát ročně
Vydavatel: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3,
IČO: 61 38 43 99

Evidenční číslo MK ČR: E 17794
ISSN tištěné verze: 1802-6591
ISSN on-line verze: 1802-6583
ISBN tištěné verze: 978-80-245-1809-1
Vedoucí projektu: Prof. Ing. Eva Cihelková, CSc.
Vysoká škola ekonomická v Praze,
Fakulta mezinárodních vztahů
Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3
+420 224 095 270, +420 224 095 248, +420 224 095 230
<http://vz.fmv.vse.cz/>

Studie procházejí recenzním řízením.

VÝKONNÁ RADA

Eva Cihelková (předsedkyně)
Vysoká škola ekonomická v Praze
Olga Hasprová
Technická univerzita v Liberci
Zuzana Lehmannová
Vysoká škola ekonomická v Praze
Marcela Palíšková
Nakladatelství C. H. Beck

Václav Petříček
Vysoká škola ekonomická v Praze
Blanka Říchová
Univerzita Karlova v Praze
Dana Zadražilová
Vysoká škola ekonomická v Praze

REDAKČNÍ RADA

Regina Axelrod
Adelphi university, New York, USA
Peter Bugge
Aarhus University, Aarhus, Dánsko
Petr Cimler
Vysoká škola ekonomická v Praze
Peter Čajka
Univerzita Mateja Bela, Bánská
Bystrica, Slovensko
Zbyněk Dubský
Vysoká škola ekonomická v Praze
Ladislav Kabát
Bratislavská vysoká škola práva
Ludmila Štěrbová
Vysoká škola ekonomická v Praze
Eva Karpová
Vysoká škola ekonomická v Praze
Jaroslav Kundera
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław,
Polsko
Larissa Kuzmitcheva
Státní univerzita Jaroslav, Rusko

Václav Kašpar
Vysoká škola ekonomická v Praze
Lubor Lacina
Mendelova zemědělská a lesnická
univerzita, Brno
Cristian Morosan
Cameron School of Business
Václava Pánková
Vysoká škola ekonomická v Praze
Lenka Pražská
emeritní profesor
Lenka Rovná
Univerzita Karlova v Praze
Mikuláš Sabo
Ekonomická Univerzita v Bratislave,
Slovensko
Naděžda Šišková
Univerzita Palackého v Olomouci
Peter Terem
Univerzita Mateja Bela, Bánská
Bystrica, Slovensko
Milan Vošta
Vysoká škola ekonomická v Praze

ŠÉFREDAKTOR

Josef Bič
Vysoká škola ekonomická v Praze

Problematika Myanmar ve vztazích EU – ASEAN

Kamila Slavíková (slavik.kamila@gmail.com)¹

Abstrakt:

Dialog mezi EU a ASEAN je považován za v současnosti nejtypičtější možný příklad bilaterálního interregionalismu. Konstruktivistický proud nevnímá interregionální vztahy pouze jako příležitost pro spolupráci a vyjednávání pro potřeby a zájmy regionů, nýbrž představují samy o sobě také faktor, který má vliv na samotnou povahu regionálních seskupení či organizací. Cílem statí je prozkoumat možnosti aplikace konstruktivistického přístupu k interregionalismu na lidsko-právní dialog EU – ASEAN, na příkladu Myanmar. Závěry statí tak nabízí alternativní pohled na možnosti působení EU na politické klima v Myanmarě oproti relativně hojněji diskutovanému sankčnímu přístupu.

Klíčová slova: EU, formování identit, interregionalismus, Myanmar.

Myanmar in EU – ASEAN Relations

Kamila Slavíková (slavik.kamila@gmail.com)

Summary:

The EU – ASEAN dialogue is considered the most typical example of bilateral interregionalism. According to constructivists, interregional relations present not only a space for cooperation and negotiation between regional groupings, but also they themselves are a factor influencing the identities of the regions involved. This paper aspires to answer the question as to whether a constructivist approach is applicable in the case of the EU – ASEAN (Myanmar) dialogue on the human rights issue. The findings suggest an alternative approach of possibility of EU's influence on political climate in Myanmar to the relatively widely researched sanctioning approach.

Keywords: EU, identity formation, interregionalism, Myanmar

JEL: Y80, Z18

Tento příspěvek je publikován jako konzultace.

---

¹ Předkládaný článek je výstupem z bakalářské práce zpracované na Středisku Mezinárodních Studií Jana Masaryka pod vedením Ing. Vladimíry Knotkové v roce 2012.

Obsah

Úvod.....	7
1. Pojmový aparát.....	7
2. Interregionalismus a konstruktivistický přístup	9
3. ASEAN a problematika Myanmar	10
4. Myanmar ve vztazích EU – ASEAN.....	15
Závěr	21
Seznam literatury	23

Úvod

Interregionalismus je doposud jen málo prozkoumaným fenoménem a v posledním desetiletí zájem odborníků o tuto problematiku roste. Bývá spojován s regionalismem a globalizací a právě Evropská unie (*dále jen EU*) a Společenství států jihovýchodní Asie (*dále jen ASEAN*) mají velký podíl na jeho hojném rozšíření od konce studené války. Dodnes jsou interregionální vztahy mezi EU a ASEAN považovány za nejtypičtější příklad interregionalismu, přesto ani zdaleka nebyly vždy idylickými. Jedním z hlavních důvodů vzniku třetí vrchol trojúhelníku, která se v roce 1997 stala členem ASEAN, je Myanmar² jako třetí vrchol trojúhelníku, která se v roce 1997 stala členem ASEAN.

Cílem předkládané práce je prozkoumat možnosti aplikace konstruktivistické optiky na interregionální vztahy EU – ASEAN v případě lidsko-právní problematiky, která je v práci zastoupena již zmiňovanou problematikou Myanmaru. Jádrem práce spočívá na analýze příkladů z časového rámce do roku 2011, tedy do přechodu vojenského režimu na civilní vládu. Závěry této práce však nabízí zajímavý pohled na interregionální dialog jako možný nástroj vlivu na nedemokratické režimy a případně mohou posloužit jako vodítko i pro následný vývoj v Myanmaru. V první části statí je představen pojmový aparát a konstruktivistický přístup k interregionalismu.

Druhá část práce se soustředí na problematiku Myanmaru a jejím výstupem je identifikace velké odlišnosti regionálních seskupení, která pramení z odlišnosti jejich tradičních kolektivních identit, jako jádra rozporů mezi EU a ASEAN v této otázce. Závěrečná část práce se analýzou vybraných příkladů, u nichž jsem předpokládala souvislost s regionální identitou, pokouší prokázat vliv EU na změny v kolektivní identitě ASEAN. Přítomnost tohoto vlivu by znamenala potvrzení možnosti aplikace konstruktivistické optiky na interregionální vztahy EU – ASEAN v problematice Myanmaru. Konstruktivistický teoretický přístup k interregionalismu nevylučuje působení interregionálního dialogu na kolektivní identity obou účastníků dialogu, ba spíše naopak. Vzhledem k zaměření této statí na případ problematiky Myanmaru a vzhledem k předpokladu výraznějšího dopadu na kolektivní identitu mělčího ze seskupení států se však v této práci zabývám vývojem identity ASEAN.

1. Pojmový aparát

Dle Söderbauma, nejvíce zeširoka může být interregionalismus definován jako „*vztahy mezi dvěma regiony*“². Problémy s touto definicí vyvěrají nejen z odlišných

---

² V této práci používám pro název státu název Myanmar (český ekvivalent anglického „*Myanmar*“), kterým v červnu 1989 vojenská junta nahradila dosavadní název Barma, jenž je koloniálního původu. Ač pro označení státu v odborné literatuře nepanuje shoda, přikláním se tímto k názvu uznávaným OSN. V části práce výrazně orientované do historie jsou používány oficiální názvy státu pro to dané období.

interpretací „vztahů“, ale ještě předněji z odlišných interpretací „regionu“ (Söderbaum 2011: 225). Příčinou je fakt, že regiony vždy prochází určitou fází konsolidace. Této problematice se podrobněji věnuje Hettne (Hettne v Bailey a Wunderlich 2011: 28-36). Hänggi nabízí definici, dle níž chápe interregionalismus jako „formalizované vztahy mezi skupinami států odlišných regionů, o různém stupni koordinace uvnitř těchto skupin“ (Hänggi v Doidge 2011b: 2).

Stejně jako existují různé definice interregionalismu, existují i různé varianty jeho klasifikace. Hänggi jako první typ interregionálních vztahů uvádí dialog mezi dvěma regionálními organizacemi či seskupeními z různých částí světa. Jedná se o vztahy, které začaly být ES vytvářeny už v 70. letech minulého století. Za jejich nejtypičtější příklad jsou považovány vztahy mezi EU a ASEAN a bývají někdy označovány jako „ideální“ typ interregionalismu (Hänggi v Cihelková 2009b: 13). Söderbaum tento typ nazývá „čistým interregionalismem“ („pure interregionalism“) a dodává, že ale zachycuje pouze část existujících interregionálních vztahů (2011: 225). Naproti tomu Rüländ používá termín „bilaterální interregionalismus“ (Rüländ v Cihelková 2011b: 14). Jako druhý typ Hänggi jmenuje o poznání mladší „transregionální vztahy“, které pomocí různých fór spojují dohromady především strany Triády. Základna účastníků těchto vztahů je výrazně heterogennější než je tomu u prvního typu a účastníci nemusí nutně patřit do jedné ze dvou jasně vymezených regionálních organizací nebo seskupení. Může se také jednat o případy se členy z více než dvou regionálních integrací. Za příklad autor dává Asijsko-evropské setkání (*dále jen ASEM*)³ nebo Asijsko-pacifické hospodářské společenství (*APEC*)⁴. Třetím typem jsou vztahy regionálních organizací či seskupení se třetími státy nacházejícími se v odlišném regionu. Autor tento typ považuje za jakousi „hybridní“ formu, kterou je však v případě, že v roli třetího státu vystupuje silný globální hráč, možné za interregionalismus stále ještě považovat. Dlouhou tradici těchto vztahů pěstují jen EU nebo ASEAN a příkladem mohou být vztahy mezi EU a USA (Hänggi 2000a: 3-8).

Existují různé interpretace a klasifikace interregionalismu, nicméně odborné zahraniční články, ze kterých tato práce do velké míry čerpá, jsou postavené na definicích autorů představených výše. Tudíž i tato práce staví na těchto definicích. V následujícím textu proto „interregionalismus“ zastupuje interregionalismus v širokém slova smyslu. „Interregionální vztahy“, případně „interregionální dialogy“, znamenají v této práci interregionalismus v užším významu, tedy bilaterální interregionalismus, jehož nejlepším příkladem jsou vztahy mezi EU a ASEAN. „Transregionalismus“, případně „transregionální vztahy“, zde značí další konkrétní typ interregionalismu, v rámci této práce zastoupený ASEM.

---

³ Společná platforma pro Evropu a východní Asii.

⁴ Společná platforma pro USA a východní Asii. Trojúhelník dotváří *Transatlantické hospodářské partnerství* (TEP).

2. Interregionalismus a konstruktivistický přístup

V současné době je ve výzkumu interregionalismu uplatňováno několik teoretických přístupů, z nichž většina vychází z teorie mezinárodních vztahů. Mezi převládající patří přístupy realistů, institucionalistů a nejnověji také přístup konstruktivistů. Interregionalismu proto také bývá přiznávána celá řada funkcí, přičemž různé teoretické přístupy vyzdvihují různé z nich. V rámci zmiňovaných teoretických přístupů je možné identifikovat pět nejdůležitějších funkcí interregionalismu, tak jak je uvádí Doidge (Doidge 2011b). Jedná se o vyvažování moci (realisté), legitimizaci navenek (institucionalisté), racionalizaci a nastolování agendy (institucionalisté), budování institucí (institucionalisté, někteří konstruktivisté) a formování kolektivní identity regionu (konstruktivisté). Není však pravdou, že by každý interregionální dialog musel nutně vykazovat výše uvedené funkce. Zaprvé, zdaleka se nejedná o jejich kompletní výčet a zadruhé, povaha interregionálního dialogu velkou měrou závisí na konkrétních aktérech, kteří se dialogu účastní (Doidge 2011b: 34).

Gilson, často řazena k autorům s převažující konstruktivistickou optikou pohledu na interregionalismus, se zabývá problematikou motivace pro budování institucí na straně zejména volnějšiho seskupení (Gilson 2011: 238-240). Rozlišuje tři kategorie:

- (i) zrcadlový regionalismus („*mirror regionalism*“),
- (ii) partnerský regionalismus („*partner regionalism*“) a
- (iii) opoziční regionalismus („*oppositional regionalism*“).

Prvně zmiňovaná kategorie znamená, že pod vlivem dialogu mezi dvěma regiony se obvykle ten o nižším stupni institucionalizace snaží napodobovat ten druhý. Další kategorie zahrnuje případy, kdy státy příslušející k určitému regionu nepocítují potřebu vytvářet ve vztahu k jinému regionu společnou pozici, nicméně usoudí, že viděno z globální perspektivy je to v jejich zájmu. Koordinují proto svou pozici jen pro účel vztahů s jinými regiony. Poslední kategorie, opoziční regionalismus, znamená vymezení se jedné strany vůči institucionálnímu fungování jejího partnera v interregionálním vztahu. Konstruktivisté věří, že interregionální a transregionální vztahy povzbuzují hledání kolektivní identity regionu, potažmo tedy regionalismus, ať již se tak děje účelně či nikoli. Autoři tohoto proudu tak nevnímají interregionální vztahy pouze jako příležitost pro spolupráci a vyjednávání pro potřeby a zájmy regionů, nýbrž prý představují samy o sobě také faktor, který má vliv na samotnou povahu regionálních seskupení či organizací (Hänggi 2000a: 8). Dle těchto autorů interregionální vztahy stimulují a ovlivňují vznik a rozvoj kolektivní identity v regionech dialogu se účastnících, jelikož právě skrze interakci s jiným regionálním seskupením dochází k uvědomění si sebe sama a zároveň k pocitu potřeby vnitřní koordinace a konsolidace. Tedy interakce mezi regionálními seskupeními a interakce jednotlivých států probíhající uvnitř těchto seskupení se vzájemně ovlivňují (Gilson 2011: 238). Pod spoluprací obecně pak konstruktivisté rozumí výsledek

dřívějších interakcí a doposud nabytých zkušeností (Hänggi 2000a: 8). Alexander Wendt, jeden z předních teoretiků konstruktivismu, definuje *identitu* jako „*relativně stabilní porozumění a očekávání o sobě sama.*“ (Wendt v Manea 2008: 371). Výše představenou teorii interregionalismu konstruktivistického proudu na závěr doplním vlastním rozdělením rozlišující působení interregionálního dialogu na identity stran tohoto dialogu na (i) *přímé* a (ii) *nepřímé*. V případě přímého působení se jedná o působení jedné strany interregionálního dialogu na identitu jejího partnera v dialogu přímo, zatímco v případě nepřímého působení je toto působení vtěleno do úsilí některého člena/členů druhé ze stran dialogu, následkem čehož dochází k multiplikaci ohnisek tohoto působení. Předpokládám, že obě formy působení interregionálního dialogu na identity regionů mohou působit současně, ba dokonce je to velmi pravděpodobné.

3. ASEAN a problematika Myanmaru

Problematika diametrálně odlišného přístupu k myanmskému režimu se stala zatím největším klínem v interregionálních vztazích mezi EU a ASEAN. Účelem této části je skrze vhléd do principů zahraničně-politické orientace Myanmaru, charakteru intraregionální spolupráce uvnitř ASEAN, okolností přijetí Myanmaru za člena ASEAN a do následných dopadů na interregionální dialog EU – ASEAN identifikovat, co je pravým jádrem neshod mezi EU a ASEAN v problematice Myanmaru.

Zahraničně-politická orientace Myanmaru

Pro pochopení zájmu Myanmaru o přistoupení k ASEAN, díky němuž se stala jedním z významných faktorů ovlivňující vztahy EU – ASEAN, je třeba vrátit se až do období její nově nabyté nezávislosti a tam vysledovat hlavní principy její zahraniční politiky, neboť sehrály velkou roli v jejím zahraničně-politickém směřování. Situace uvnitř Barmského svazu a jeho vnější geopolitická realita v době po vyhlášení nezávislosti dne 4. ledna 1948 byly nejdůležitějšími determinanty jeho zahraniční politiky. Barmský svaz byl malým státem s pouhými 19 miliony obyvatel, s neklidnou vnitro-politickou situací, nestabilní ekonomikou a zatím slabou armádou (Thompson 1957: 264).

Vzhledem k probíhající studené válce měl také nelehkou geografickou polohu. Byl lemován od roku 1949 komunistickou Čínou a proudem sovětského vlivu ze severu, po jeho bocích byly naopak prozápadně orientovaný Pákistán a Thajské království. Navíc byla země značně ovlivněna britským odkazem. Vyjádřeno slovy ministerského předsedy U Nu: „*Hledte na naši geografickou pozici. Jsme obklíčeni jako měkká dýně mezi kaktusy, nemůžeme se pohnout ani kousek.*“⁵ Neutrální zahraniční

---

⁵ Z projevu ministerského předsedy U Nu k tématu korejské války v parlamentu dne 5. září 1950 (Thompson 1957: 266).

politika byla proto za dané situace logickou volbou. Vláda byla názoru, že touto politikou svému mladému státu nejlépe zajistí suverenitu a zabrání vtažení do studené války, kterou nepovažovala za svou záležitost. Hlavními principy této neutrální zahraniční politiky byly snaha o přátelské vztahy se všemi zeměmi, zdržení se účasti v jakémkoli z bloků bipolárního uspořádání či aliancí obecně,⁶ přijímání zahraniční pomoci od kteréhokoliv státu pod podmínkou, že tím nebude narušena jeho suverenita a velká důvěra v OSN (Bečka 2007: 215-216).

Neutralita zahraniční politiky byla v případě potřeby doplněna balancováním zájmů silných hráčů asijské oblasti, kdy se Myanmar dočasně k některé straně přeci jen přiklonila. Tyto principy si barmská zahraniční politika udržela víceméně i po vojenském převratu v roce 1962, kdy se moci ujala Revoluční rada v čele s generálem Nei Winem. Barmský svaz⁷ se ještě více uzavřel před okolním světem a jeho čelní představitelé kladli důraz na soběstačnost. Přesto udržovali dobré vztahy zároveň s ČLR, Indií, Pákistánem i zeměmi JV Asie a za svou neangažovanost si slibovali ochranu před zasahováním do vnitřních záležitostí jejich země z vnějšku (Bečka 2007: 255). I přes snahu o udržování dobrých vztahů se všemi zeměmi, vztahy s ČLR byly o něco důležitější než ty ostatní, ať už z důvodu její síly, nejasných společných hranic či velkého podílu na, pro myanmskou ekonomiku zcela zásadním, exportu rýžové produkce. Z těchto skutečností plyne počáteční odstup od protikomunisticky laděného ASEAN, který dlouho odmítal ČLR vůbec uznat.⁸

Příležitost ke sblížení nastala v roce 1978, kdy se ASEAN, stejně jako ČLR a Myanmar, ostře vymezil proti vietnamské okupaci Kambodži.⁹ I přesto však Myanmar, nechcíc dráždit ČLR, o členství v ASEAN zatím nejevila příliš zájem, přestože jí bylo nabídnuto již v roce 1973 (Bečka 2007: 264). Ostatně zatím po celou dobu byla její zahraniční politika spíše reaktivní než aktivní (McCarthy 2008: 912). To jí ale nebránilo v rozvíjení bilaterálních vztahů s jeho členy, nejvýrazněji s Thajskem, Singapurem a Malajsií (Bečka 2007: 264). Po rozpadu Sovětského svazu zbývalo Myanmar už jen balancovat mezi Západem a ČLR. Kvůli nešťastným vnitřním událostem v Myanmar v letech 1988 a 1990 a v ČLR v roce 1989 se obě země staly terčem západní kritiky, embarga a sankcí, čímž, jak se mnozí domnívají, byla Myanmar ještě více vehnána do náruče svého velkého souseda. Myanmar a ČLR si doposud nikdy nebyly bližší než v 90. letech. Izolována Západem, s velmi vřelými vztahy s ČLR avšak na ně v tuto chvíli dosti odkázána,

---

⁶ Myanmar proto odmítala členství např. SEATO, vzniklém v roce 1954, v ADB v roce 1966 (členem se stal až během *détente*, v roce 1973) a v ASEAN v roce 1967 a byla aktivní pouze v Hnutí nezávislých států, jehož byla zakládajícím členem a ze kterého však nakonec stejně vystoupila.

⁷ Později, dne 4. 1. 1974, byl název státu změněn na Socialistickou republiku Barmský svaz.

⁸ Barmský svaz byl naopak prvním nekomunistickým státem, který ČLR uznal (Steinberg 2010: 48).

⁹ Vietnam byl spíše v SSSR sféře vlivu a Kambodža zase ve sféře vlivu ČLR.

Myanma se začala poohlížet po jiných potenciálních partnerech, jimiž by trochu vybalancovala obrovský vliv ČLR. A právě ASEAN se zdál být nyní, kdy komunistická čínská vláda již pozbyla přesvědčení, že je loutkou USA, velmi příhodný hned z několika důvodů (McCarthy 2008: 915-916).

Diplomaticko-bezpečnostní tradice ASEAN („ASEAN Way“)

ASEAN je sdružením zemí původně velice chudého a nestabilního regionu, mezi nimiž panovala značná rivalita¹⁰ a z nichž převaha je poměrně mladých. S výjimkou jediného Thajska mají všechny přímou zkušenost s kolonizací Evropany. Členská základna ASEAN se již v době jeho založení v roce 1967 vyznačovala obrovskou rozmanitostí jejích členů ve většině myslitelných ohledů od etnického přes náboženský po různé formy státního zřízení.¹¹ Nevměšování do vnitřních záležitostí, rovnost států a důraz na ochranu jejich národní suverenity byly z výše uvedených důvodů již od jeho založení jedny ze základních rysů spolupráce probíhající mezi členy tohoto regionálního seskupení. Členství bylo dokonce považováno za posilující národní suverenity dotyčných států, nikoli za je oslabující ve jménu integrace (Camroux 2009: 61).

Neochota členů obětovat část své národní suverenity ve prospěch užší spolupráce, kontrastující s vývojem regionálního uskupení v Evropě, byla potvrzena úvodními ustanoveními Deklarace o zóně míru, svobodě a neutralitě podepsané v Kuala Lumpur v listopadu roku 1971.¹² Toto potvrzovala i v roce 1976 podepsaná Smlouva o přátelství a spolupráci v jihovýchodní Asii.¹³ Zmíněné dva dokumenty položily základ tzv. *ASEAN Way*, neboli souboru principů vymezujících prostor pro a určující způsob interakce členů ASEAN, který postupem času získával ještě konkrétnější podobu. ASEAN se tímto důrazně vzdálil od modelu politické integrace, která probíhala v evropském prostoru (Petersson 2006: 566).

Do souhrnu označovaného *ASEAN Way* patří např. následující principy:

- (i) vzájemné respektování suverenity a rovnosti států;
- (ii) nevměšování se do vnitřních záležitostí států;
- (iii) neformálnost;
- (iv) nepoužití síly;
- (v) mírové řešení sporů a další.

---

¹⁰ Např. založení ASEAN těsně předcházející *Konfrontasi* v letech 1963 – 1965, útoky vedené Indonésií proti Malajsii, konflikt který zahrnoval také Brunej.

¹¹ Zakládajícími členy ASEAN byly Indonésie, Filipíny, Malajsie, Singapur a Thajsko.

¹² Deklarace o zóně míru, svobody a neutrality (*Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration*, ZOPFAN, 1971).

¹³ Článek 2 Smlouvy o přátelství a spolupráci v jihovýchodní Asii. (*Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*, TAC, 1976).

Z výše uvedeného vyplývá potřeba konsenzu, mezivládní forma spolupráce, flexibilita, pragmatismus, nekritizování kteréhokoli ze členů veřejně, ale jediné za zavřenými dveřmi – tzv. *tichá diplomacie* („*quiet diplomacy*“) – a angažování se člena jen v těch otázkách, které se ho bezprostředně týkají (Rüland 2001: 16). ASEAN klade důraz na tyto principy spolupráce nejen při interakci mezi členy ASEAN, ale i s nečlenskou zemí. Vznikl tak alternativní model spolupráce a řešení sporů k modelu propagovanému Západem (Möller 1998: 1087). Členství v ASEAN, vzhledem k charakteru jeho členské základny, nikdy nebylo spojeno s podmínkami týkajícími se vnitropolitické reality ve státě, tedy např. s dodržováním demokracie či existence právního státu, jak je tomu v případě EU, výjimečně se regionální uskupení mohlo jen snažit poupravit svůj obraz na nátlak zahraniční kritiky.

Přijetí Myanmaru do ASEAN

Právě *ASEAN Way*, především pak princip nevměšování se ostatních členů do vnitřních záležitostí jiného člena, byl velmi atraktivní pro vojenskou juntou vládoucí Myanmaru od převratu v roce 1962.¹⁴ Skrze členství v ASEAN mohla Myanmar získat přístup k finančním zdrojům, zmírnit svou izolaci a závislost na ČLR a proniknout na nové trhy. V roce 1994 se na thajské pozvání zástupci Myanmaru účastnili zasedání ministrů zahraničních věcí členských států ASEAN, kde oficiálně deklarovali zájem Myanmaru o členství. Rok po symbolickém propuštění vězněné vůdkyně demokratické opozice a přední osobnosti demokratického hnutí v zemi, tedy v roce 1996, již byla Myanmar členem Regionálního fóra ASEAN (ARF). V červenci roku 1997 se, i přes silný nátlak USA, EU a dalších západních států, stala plnoprávným členem ASEAN. Důvodů pro její přijetí bylo jistě mnoho. Thajská vláda věřila, že s Myanmaru jako členem ASEAN se bude snadněji vyjednávat vyřešení některých pro ni palčivých problémů, mezi nimiž v první radě figurovaly do Thajska proudící nelegální migranti, problém etnických menšin na společných hranicích a pašování drog (Katanyuu 2006: 827-830). Podobně uvažovali v Indonésii a Malajsii, znepokojeni situací myanmarské muslimské etnické menšiny Rohingyů vyhnaných do Bangladéše. Singapuru a některým dalším členům šlo především o jejich obchodní zájmy. Filipíny, které si prošly určitou svou demokratizační transformací, naopak kriticky upozorňovaly na nedodržování lidských práv. (Petersson 2006: 569). Všechny pak pojila zaprvé obava, že izolovaná Myanmar bude příliš vystavena čínskému vlivu a ten se bude po oblasti chtít dále rozpínat, a za druhé víra, že spojení všech deseti zemí JV Asie pod jednu střechu bude prospěšné jim všem.

Přístup EU k myanmskému vojenskému režimu byl však zcela opačný. Mezinárodní zájem o dění v zemi získal na intenzitě po krvavém potlačení studenty iniciovaných protivládních protestů a vojenském převratu v roce 1988,

---

¹⁴ V roce 1988 sice došlo k výměně moci, Myanmar byl ale nadále ovládán vojenskou juntou.

intervenování do domácího vězení jedné z vůdčích osobností opoziční Národní ligy pro demokracii Aun Schan Su Ťij o rok později a neuznáním výsledků svobodných voleb do Lidového shromáždění v roce 1990 vládnoucí vojenskou juntou.¹⁵ Myanmar se ocitla v mezinárodní izolaci. Nejen ze strany EU byl vojenský převrat odsouzen a režimu byla pozastavena zahraniční pomoc. Na návrh českého prezidenta Václava Havla byla v roce 1991 Aun Schan Su Ťij udělena Nobelova cena míru a Západ se znepokojením sledoval vnitropolitický vývoj v zemi. Země EU se dohodly na společné pozici a v roce 1996 uvalily na režim sankce zahrnující embargo na vývoz zbraní, pozastavení bilaterální pomoci vyjma pomoci humanitární, zrušení preferenčních tarifů pro vývoz do a investice v Myanmaru, zákaz vydávání víz představitelům režimu a jejich rodinným příslušníkům a zmrazení jejich zahraničních bankovních kont (Bečka, 2007, s. 290).

Členské země ASEAN se přesto od spolupráce s režimem nenechaly nátlakem odradit a v roce 1997 přijaly Myanmar do svých řad. Jejím přijetím za člena krátce poté, co na Myanmar USA a EU uvalily sankce, daly najevo přesvědčení o správnosti svého postupu v interakci s myanmským režimem a ochotu se ho před vnějším tlakem zastat. Princip neintervence sice v praxi neznamenal úplné přehlížení všech událostí dějících se v členské zemi, ale komentáře a debaty o nich se odehrávaly neformálně, výše zmiňovanou *tichou diplomacií*, což se ale po přijetí Myanmaru za člena vzhledem k velkému zahraničnímu zájmu o tuto problematiku stalo přeci jen složitějším (Möller 1998: 1101). Členství Myanmaru v ASEAN nevyhnutelně muselo mít dopad na interregionální spolupráci s EU. Evropská unie kvůli porušování lidských práv odmítala účast zástupců režimu na interregionálním dialogu, ASEAN naopak nehodlal ustoupit ze svých zájmů a připustit diskriminační jednání vůči jednomu ze svých členů. Následovalo přerušování interregionálních jednání v období 1997 - 2000, v případě JCC¹⁶ na dva roky a v případě AEMM¹⁷ na téměř tři (Petersson 2006: 20). Hrozilo ustrnutí i nově navázané spolupráce na transregionální úrovni v rámci ASEM. Konání summitu ASEM v roce 1998 v Londýně, již za asijské krize, totiž ohrozilo rozhodnutí Velké Británie neudělit vízová povolení myanmské delegaci, načež ostatní představitelé členů ASEAN pohrozili bojkotem summitu.¹⁸ Silné diplomatické napětí se podařilo vyřešit až thajským návrhem, dle kterého nemělo členství v ASEAN automaticky znamenat členství v ASEM (Manea, 2008: 380). EU ochotou ohrozit tato společná jednání, za dané, pro ASEAN nepříznivé ekonomické reality, dala najevo svou nespokojenost s *konstruktivní angažovaností* ASEAN vůči Myanmaru (*viž: níže*), která kontrastovala se strategií EU a USA spočívající v izolaci režimu, jejíž účinnost jí byla navíc znatelně omezena. Možnost

---

¹⁵ Více o těchto vnitropolitických událostech v české publikaci BEČKA 2007: 265 – 294.

¹⁶ Společný výbor pro spolupráci („Joint Cooperation Committee“).

¹⁷ Ministerská setkání ASEAN-EU („ASEAN-EU Ministerial Meetings“).

¹⁸ Summit ASEM se koná každé dva roky, jednalo se proto o teprve druhé setkání tohoto formátu, první se uskutečnilo v roce 1996 v Bangkoku.

budoucího členství Myanmaru v ASEM však nebyla vyloučena a ASEAN si tak prozatím zajistil platformu pro dialog s EU, který nebude zatížen lidsko-právní problematikou a kde očekával navíc posílení jeho pozice vůči EU pro přítomnost dalších asijských členů.¹⁹

ASEAN dnes bývá označován za druhou nejúspěšnější regionální integraci hned po EU, přesto jsou založeny na zcela jiné diplomaticko-bezpečnostní tradici, tvořící významnou součást jejich kolektivních identit. Tento rozdíl mohl být pozorován na odlišných pozicích zaujatých vůči myanmskému režimu a dramaticky zasáhl do vzájemných interregionálních vztahů se vstupem Myanmaru do ASEAN. Že se jedná o jádro neshod těchto regionálních integrací v problematice Myanmaru, dokazuje zprvu fakt, že *ASEAN Way* bylo jednou z klíčových motivací Myanmaru pro vstup do ASEAN, a zadruhé dlouhotrvající neústupnost obou partnerů interregionálního dialogu z těchto svých pozic. Buď nebyl následný dopad na vztahy s největším světovým obchodním blokem ostatními členy ASEAN zcela dobře anticipován, nebo spíše byl *ASEAN Way* již zdánlivě neoddělitelnou součástí identity ASEAN.

4. Myanmar ve vztazích EU – ASEAN

Na výběru následujících příkladů klíčových pro vývoj kolektivní identity ASEAN, mající zásadní dopad na jeho postoj k otázkám lidských práv a demokracie, stať vyhodnocuje, zda je na interregionální vztahy EU – ASEAN možné nahlížet konstruktivistickou optikou. Za výchozí moment je zvolena debata o *asijských hodnotách* („*Asian values*“) probíhající na začátku 90. let. Následuje neúspěšná thajská iniciativa na nahrazení politiky *konstruktivní angažovanosti* politikou *flexibilní angažovanosti* a třetím zvoleným případem je záležitost předsednictví ASEAN. Vzhledem k cíli práce je pozornost směřována hlavně na vliv, nebo v opačném případě nepřítomnost vlivu, těchto případů na konsolidaci a charakter kolektivní identity členů ASEAN a na roli, kterou při tom sehrává či nesehrává EU, resp. interregionální dialog s ní.

Asijské hodnoty

Po skončení studené války začíná ES/EU i v interregionálním dialogu s ASEAN výrazněji prosazovat zakomponování prvku lidských práv. V souladu s principy spolupráce *ASEAN Way* nebylo do této doby téma lidských práv v oficiální interakci členů ASEAN na regionální úrovni přítomno. Nejenom by jeho přítomnost byla v rozporu s principem nevmešování se do vnitřních záležitostí,

---

¹⁹ Na 5. summitu ASEM, který se konal v Hanoji roku 2004, byla Myanmar již přijata za člena ASEM, a sice spolu s Kambodžou a Laosem na asijské straně a s Českou republikou, Estonskem, Kypr, Litvou, Lotyšskem, Maďarskem, Maltou, Polskem, Slovenskem a Slovinskem na evropské straně. ASEM 5 Summit (ASEM Infoboard, 2004).

ale navíc o přístupu k lidsko-právní problematice ani zdaleka nemohla mezi rozmanitými a většinou nedemokraticky řízenými členskými zeměmi ASEAN panovat shoda nebo zájem na ní. Jednotný a zpočátku nekompromisní postoj evropského partnera v této otázce však započal debatu také na půdě ASEAN a sloužil jako katalyzátor pro vytváření společné pozice jeho členů k otázce lidských práv (Manea 2008: 369).

Po přípravném setkání zemí Asie a Pacifiku v Bangkoku na přelomu dubna a května 1993, které předcházelo Světové konferenci o lidských právech ve Vídni²⁰, byl již ASEAN schopen formulovat společnou pozici, která navíc byla v souladu s duchem deklarace vzešlé z tohoto setkání.²¹ Hlavními proponenty této převládající pozice byli ministerský předseda Malajsie Mohamad Mahathir, ministerský předseda Singapuru Lee Kuan Yew, malajský ministr spravedlnosti Syed Hamid, profesor Tommy Koh a mnozí další. Kromě Singapuru a Malajsie se z členské základny ASEAN tomuto diskursu dostávalo výrazné podpory také ze strany Indonésie (Manea 2008: 384). První zmiňovaný, Mohamad Mahathir, argumentoval tím, že co je prezentováno za univerzální hodnoty jsou ve skutečnosti hodnoty západní a asijské země mají proto právo vytvořit si vlastní rámec, který bude odrážet jejich regionální kulturní a jiná specifika a historickou zkušenost (Kraft 2001: 2).

Vzpomínky na koloniální éru nepodporovaly snahu EU šířit do oblasti hodnoty, které byly jejich adresáty vnímány jako cizí. Kromě pokládání si otázek o univerzalitě lidských práv byl dalším prvkem *asijských hodnot* („*Asian values*“) odlišný pohled na kauzalitu ekonomického růstu a s ním spojeného rozvoje na straně jedné a demokratizace a dodržování lidských práv na straně druhé, jehož základ pramenil z odlišných kolektivních identit ASEAN a EU. Tímto argumentoval především druhý zmiňovaný, Lee Kuan Yew. Zatímco EU sama sebe vnímala jako ochránce lidských práv a demokratických hodnot, vystupující ve světě jako *soft power*, většina členské základny ASEAN se ztotožňovala s obrazem sebe sama jako rychle rostoucích a rozvíjejících se ekonomik, v čemž v této době obrovský a mezi členy největší úspěch zažíval právě Singapur. Zatímco západní model byl postaven na tezi, kdy po úspěšném prosazování ochrany lidských práv a demokracie se dostavuje i ekonomický růst a prosperita, asijský model, mající důvěru většiny členů ASEAN, sdílel pohled přesně opačný (Pettersson 2006: 577). *Asijské hodnoty* tedy představovaly pojetí lidských práv antagonistické k pojetí západnímu, prosazované nejvíce EU. Jejich negociaci bychom mohli vnímat jako *opoziční regionalismus*, o kterém hovoří Gilson. Jedná se o proces vytváření opoziční společné regionální pozice, jejíž objekt objektem

---

²⁰ World Conference on Human Rights, více informací dostupných z: <<http://www.ohchr.org/EN/ABOUTUS/Pages/ViennaWC.aspx>>.

²¹ Deklarace potvrdila univerzálnost lidských práv, avšak zároveň zdůraznila, že vzata v potaz musí být i různá národní či regionální specifika.

společné regionální pozice, pozice ASEAN, zatím nikdy nebyl, a to vše z impulzu vzešlého z interregionální interakce.

Flexibilní angažovanost

S přístupem k lidsko-právním otázkám pohledem *asijských hodnot* ladila politika *konstruktivní angažovanosti* („*constructive engagement*“), ve vztahu k Myanmaru uplatňovaná po většinu 90. let, ke které se ASEAN formálně přihlásil na AMM v Kuale Lumpur v roce 1991. Za její počátek je považován rok 1988, kdy jen několik měsíců po krvavém potlačení protestů v Myanmaru thajský generál Chaovalit Yongchaiyut s novou vojenskou juntou vyjednal významné zakázky v těžebním průmyslu a rybolovu (Ewing-Chow 2007). Oficiálním přihlášením se k této politice ASEAN reagoval na kritiku, kterou ho pro čilé obchodní styky jeho členů s vojenskou juntou ovládanou Myanmaru po událostech roku 1990 v Myanmaru zasypávaly USA a EU (Ewing-Chow 2007: 176).

Jednalo se o politiku vůči Myanmaru silně kontrastující s politikou USA a EU, která měla ospravedlnit čilou obchodní spolupráci a výhledově umožnit přípravy na přijetí Myanmaru za člena ASEAN. Přestože se za touto politikou skrývaly především obchodní a různé jiné zájmy jednotlivých členů (*viz výše*), mnozí skutečně věřili, že konstruktivní angažovanost bude účinnější cestou k dosažení vnitropolitických změn v Myanmaru, než je politika sankcí a izolace. Takto byla tato politika také prezentována (Ewing-Chow 2007: 177). Posílením myanmské střední třídy skrze podporu obchodu, ekonomické spolupráce a diplomatických styků ze strany ASEAN mělo údajně dojít k následné liberalizaci a uvolnění napjatých a silně nedemokratických poměrů v zemi (McCarthy 2008: 917).

V roce 1997, v roce přistoupení Myanmaru k ASEAN, však začala asijská krize, která paralyzovala většinu ekonomik jihovýchodní Asie a značně tak podkopala základy podírající koncept *asijských hodnot* a politiku *konstruktivní angažovanosti*. Nedemokratické vlády, které opíraly svůj mandát o úspěchy v ekonomické oblasti, ztratily mnoho z důvěry svých občanů, která jim byla v duchu *asijských hodnot* připisována. To vyústilo např. v pád Suhartova režimu v Indonésii, v tu dobu nejdéle vládnoucího a velmi vlivného autoritářského státníka v ASEAN (Manea 2008: 386).

Pád Indonésického režimu otevřel více prostoru pro Thajsko, indonésického rivala o vůdčí roli v ASEAN a zároveň člena, kterého se problematika Myanmaru úzce dotýkala. V roce 1998, na neformálním setkání ministrů zahraničních věcí zemí ASEAN, konajícím se několik málo týdnů před zahájením AMM v červenci v Manile, navrhl thajský zástupce Surin Pitsuwan, aby ASEAN dále místo *konstruktivní angažovanosti* aplikoval politiku *angažovanosti flexibilní* („*flexible engagement*“). Tento krok byl do značné míry motivován nespokojeností s principem nevměšování se do vnitřních záležitostí, klíčové součásti *ASEAN Way*, která doposud nikdy nebyla oficiálně zpochybněna a byla vnímaná jako

v identitě ASEAN skálopevně ukotvená. Proto byla thajská iniciativa předložena tak, aby ostatní členové nenabýli zdání, že se jedná o konfrontaci principu nevměšování se do vnitřních záležitostí. Pitsuwan se pokusil *flexibilní angažovanost* a tento princip skloubit tvrzením, že princip zůstává, nicméně by již neměl být principem absolutním, ale jeho dodržování by mělo být „flexibilní“ (Haacke 1999: 582).

Návrh si získal podporu jen částečně demokratických Filipín a byl tedy zamítnut především proto, že se snažil změnit *ASEAN Way*, soubor principů vzájemné spolupráce představující kolektivní identitu regionu. Jeho přijetí by totiž vzájemnou interakci členských zemí změnilo následovně:

- (i) povolilo veřejnou kritiku kteréhokoliv ze členů kvůli oblasti, která byla vnímána za domácí záležitost státu a byl by tak ohrožen i princip *tiché diplomacie*²²;
- (ii) tato kritika by mohla být vznesena nejen konkrétním členem na adresu člena jiného, ale bylo by tak učiněno kolektivně, pod hlavičkou ASEAN; a
- (iii) byla by oslabena nejednoznačnost, kterou *ASEAN Way* oplývala a která se v minulosti osvědčila.

Roli hrál také další princip vzájemné interakce, a sice princip angažování se člena jen v těch otázkách, které se ho bezprostředně týkají. Návrh byl totiž vnímán jako snaha Thajského království zajistit si lepší pozici pro řešení svých sporů s Myanmarou, což nebylo pokládáno za záležitost ostatních členských zemí. Oficiálně měla thajská iniciativa být odpovědí na interdependenci členů ASEAN, kterou asijská krize ukázala v plném světle, na globalizaci a na zhoršující se obraz ASEAN ve světě.²³

Tím skutečně nejpřednějším důvodem však byla snaha Thajska vyřešit svou katastrofální ekonomickou situaci směřující ke státnímu bankrotu tím, že se pokusí upravit svou reputaci u EU a USA a zajistí si tak jejich pomoc, resp. pomoc organizací a mezinárodních finančních institucí, v nichž mají velký vliv (Haacke 1999: 587-588). Jeho reputace byla velmi pohnutá díky jeho dřívějšímu, úspěšnému návrhu v ASEAN, návrhu *konstruktivní angažovanosti*. Od roku 1994, za růstu ekonomik jihovýchodní Asie označovaném za *zázračný*, do vypuknutí asijské krize aplikovala EU v interregionálním partnerství s ASEAN pragmatičtější postup, avšak s rozplynutím tohoto zázraku začíná opět výrazněji prosazovat lidsko-právní problematiku i ve společném interregionálním dialogu. Thajský návrh politiky *flexibilní angažovanosti*, ačkoli neúspěšný, bychom mohli považovat za příklad nepřímého působení interregionálních vztahů na identitu

---

²² Mezi tyto tradičně v ASEAN patřila i otázka lidských práv.

²³ Problematika Myanmaru, Východního Timoru, atd.

jich se účastníci strany. Tato iniciativa využila oslabení *ASEAN Way* asijskou krizí.

Předsednictví ASEAN

Na nátlak ze strany EU, jako ze strany USA, na ASEAN kvůli problematice Myanmar je možné nahlížet jako na dvouetapový, s první etapou od roku 1997 do roku 2004 a s druhou od roku 2004 (Katanyuu 2006: 842). Zatímco v první etapě byla pozornost soustředěna na ono přijetí Myanmar za člena ASEAN, kterému se USA a EU nepodařilo zabránit, ve druhé pak na rýsující se roční předsednictví Myanmar v ASEAN, které mělo začít v červenci 2006. Předsednictví by myanmarskému režimu přineslo mnohé výhody. Neboť se v předsednické zemi ASEAN konají mnohé schůzky a jednání, např. regionální fórum (ARF) a post-ministerská konference (PMC), režimu by se tak naskytlá příležitost hostit představitele EU, USA, Ruska, Indie, Japonska, Austrálie a dalších, čímž by, v případě přijetí pozvání, byla posílena legitimita režimu navenek (Katanyuu 2006: 842). V opačném případě by ale došlo k ohrožení postavení samotného ASEAN ve světě.

EU a USA začaly vyvíjet tlak na ASEAN, aby k předsednictví Myanmar v roce 2006 vůbec nedošlo. Nizozemí odmítlo udělit vízová povolení myanmské delegaci, čímž znemožnilo její účast na setkání ministrů financí ASEM (ASEM EMM) v Rotterdamu v září 2005 a způsobilo tak bojkot jednání asijskými partnery. Singapurský ministr zahraničí a představitel ČLR se nechali slyšet, že „*asijská odpověď byla záležitostí principu*“ (Manea 2008: 380). Otazník tak visel také nad 6. ASEM summitem, naplánovaným na září 2006 v Helsinkách, neboť se měl konat již za myanmarského předsednictví v ASEAN a navíc v na lidsko-právní problematiku orientované Skandinávii. Tyto případy projevu tření mezi EU a ASEAN kvůli Myanmar však také zintenzivnily intraregionální dialog na téma Myanmar v ASEAN. Ten vyvrcholil donucením Myanmar se předsednictví v ASEAN pro tuto chvíli vzdát, což bylo zcela bezprecedentním krokem.

Jednalo se o první výrazný případ, kdy ostatní členové ASEAN byly schopni vůči myanmskému režimu zaujmout víceméně jednotnou pozici a kdy byl ASEAN ochoten reflektovat na postoj EU a jednat tak jednoznačně v rozporu s *ASEAN Way* (Manea 2008: 383). Mezi členy totiž rostl pocit, že ASEAN nemůže již dále pod svými křídly ukrývat zemi, která v politickém a ekonomickém vývoji oproti ostatním členským státům značně zaostává (Ewing-Chow 2007: 160). Předsednictví se tak o rok dříve ujaly Filipíny, EU na druhou stranu tolerovala účast myanmarské delegace na summitu ASEM, vedené nikoli však hlavou státu, ale ministrem zahraničí Nyan Winem. *ASEAN Way* zde byla tedy odsunuta na vedlejší kolej v zájmu zachování spolupráce s EU a ostatními partnery. Na 11. summitu ASEAN v Kuala Lumpur v prosinci 2005 vysocí představitelé členských zemí ASEAN otevřeně naléhali na čelní představitele Myanmar, aby byli propuštěni političtí vězni a byly přijaty demokratické reformy. Vyslovili také zájem

na vyslání pozorovatelské mise do země (Ng, The Irrawaddy 2005). Až do této chvíle *ASEAN Way* členskými zeměmi ASEAN přijetí společné pozice k vnitropolitickým událostem v Myanmaru neumožňoval.

Pozice jednotlivých členů ASEAN, následně formujících zmiňovanou jednotnou pozici k otázce Myanmaru a jejího předsednictví, se vyvíjely odlišně, a to již od samého vyjednávání přijetí země do ASEAN. Mezi členskými zeměmi ASEAN, které vyvíjely silný tlak na Myanmar, aby se předsednictví vzdala, patřily Thajsko, Filipíny, Malajsie, Indonésie a Singapur. V čele úsilí o zlepšení poměrů v Myanmaru a nasměrování země směrem k demokratizaci bylo Thajsko již tradičně. Filipíny podporovaly lidská práva a demokracii také mnohem dříve, než se začalo jednat o myanmském předsednictví ASEAN, nicméně výrazněji svou pozici začaly artikulovat až nyní. Zdálo se, že filipínská prezidentka Gloria Macapagal Arroyo chovala k Aun Schan Su Ťij velké sympatie, *ASEAN Way* s principem angažování se člena jen v těch otázkách, které se ho bezprostředně týkají, byl oslaben a zemi se příměřím s Islámskou frontou osvobození lidu Moro (MILF) podařilo uklidnit svá vnitřní pnutí. Filipíny se mohly považovat za následování vhodný příklad pro Myanmar (Katanyuu 2006: 833). Někteří filipínští poslanci byli navíc velmi aktivní v meziparlamentní skupině ASEAN pro Myanmar (AIPMC²⁴).²⁵

Obrat oproti původní pozici nastal v Malajsii, která nyní byla jedním z nejsilnějších hlasů volajících po změně pořadí pro předsednictví. Malajsie přitom spolu s Indonésií sehrála velmi důležitou roli při jednáních o přistoupení Myanmaru k ASEAN a měla velký podíl na finálním rozhodnutí (Katanyuu 2006: 834-835). Nyní malajský ministr zahraničí Syed Hadmid Albar ve funkci speciálního vyslance ASEAN v Rangúnu²⁶ byl důležitým spojovacím článkem mezi Myanmaru a ostatními členy ASEAN a sehrál důležitou roli v přesvědčování Myanmaru o nutnosti vzdání se předsednictví pro rok 2006 (Manea 2008: 381). Vliv na obrat malajského stanoviska měl zajisté obrat v pozici Indonésie, zapříčiněný především pádem Suharta v roce 1998, a následné nastoupení cesty k demokracii, také však potřeba zahraničních investic a pomoci po devastujícím dopadu asijské krize na indonéskou ekonomiku (Katanyuu 2006: 835). Pozice Singapurů byla do značné míry determinovaná pozicemi Malajsie a Indonésie, jak kvůli jeho geostrategické poloze, tak pro jeho závislost na jejich vodních zdrojích (Katanyuu 2006: 838). Ostatní členské státy ASEAN, Brunej, Kambodža, Laos a Vietnam, se v této problematice výrazněji neangažovaly. Změně charakteru intraregionální spolupráce a odklonu od některých principů *ASEAN Way* se ale do cesty

---

²⁴ „ASEAN Interparliamentary Commission on Human Rights.“

²⁵ Ustavena byla v listopadu roku 2004 v Kuala Lumpur a podílí se na ní poslanci z pěti zmiňovaných zemí, které vyvíjely tlak na Myanmar, aby se vzdal svého předsednictví, tedy z Malajsie, Indonésie, Thajska, Filipín, Singapurů a dnes navíc také Kambodži. Více informací: < <http://www.aseanmp.org> >.

²⁶ V té době ještě hlavním městem Myanmaru.

nestavěly, neboť se jim v ASEAN dostávalo výhodného preferenčního postavení v ekonomických ohledech (Katanyuu 2006: 841).

Tato kapitola byla věnována třem případům, z nichž každý je významný pro přístup ASEAN k lidsko-právní problematice. Debata o *asijských hodnotách* jednoznačně znamenala posun v přístupu ASEAN k otázce lidských práv, tedy určitou změnu v jeho kolektivní identitě, a sice její konsolidaci v této sféře. Terminologií Gilson by tento moment bylo možné pojmenovat *opozitním regionalismem*, čímž je také doložena aktivní role EU v této změně. Návrh *flexibilní angažovanosti* sice byl, jak navrhuje druhá část kapitoly, spojen s vlivem EU nepřímým působením a zároveň představoval změnu v identitě ASEAN, nebyl však přijat a stal se tak pouze příkladem poukazujícím na nekompaktnost kolektivní identity členské základny ASEAN.

Třetí případ, zabývající se otázkou myanmského předsednictví v ASEAN, nabídl příklad výrazné změny v charakteru intraregionální interakce se zároveň zřejmým vlivem EU a jiných hráčů. Tento příklad také poukázal na složitost dané problematiky, kdy mají na kolektivní identitu vliv nejen interregionální a regionální úrovně, ale také dění v jednotlivých členských zemích. Roli hraje také situace v samotné Myanmar. S probíhajícími, velmi pozvolnými politickými změnami v Myanmar souvisí odhlasování myanmského předsednictví v ASEAN pro rok 2014 (BBC News Asia 2011).

Závěr

Interregionalismus je v rámci dnešního světového uspořádání fenoménem s globální působností a stal se jednou z důležitých úrovní interakcí států v mezinárodních vztazích. Pohledem různých teoretických přístupů k jeho výzkumu jsou vyzdvihovány různé z jeho funkcí, přičemž každý interregionální dialog nemusí nutně vykazovat celý jejich souhrn. Rozdílnost stran dialogu může interregionální spolupráci komplikovat, tím více pokud jde o rozdílnost v identitách těchto aktérů, jak je tomu v případě EU a ASEAN. Mezi EU prosazující univerzální lidská práva a demokracii na straně jedné a ASEAN s *ASEAN Way* na straně druhé došlo v otázce problematiky Myanmar k velkému tření z důvodu zprvu zcela diametrálně odlišných přístupů k myanmské vládnoucí elitě, které pramenily z jejich zcela odlišných kolektivních identit. Dle aplikovaného konstruktivistického teoretického přístupu k interregionalismu jsou interregionální vztahy samy jedním z faktorů, který má vliv na konsolidaci a charakter kolektivních identit jejich stran. Především lze očekávat vliv na identitu toho méně koordinovaného seskupení států, kterým je v této práci ASEAN. Mezi případy analyzovanými ve třetí kapitole byly v této práci vyzvořovány případy, kdy paralelně s probíhajícím interregionálním dialogem došlo k významnému odchýlení se členské základny ASEAN od *ASEAN Way* a zároveň byl prokázán zájem a úsilí EU podpořit tento posun. Tímto předkládaná stat' prokazuje, že aplikace teze konstruktivistů o vztahu mezi interregionálním

dialogem a identitami účastníků tohoto dialogu je v případě interregionálních vztahů EU – ASEAN a problematiky Myanmaru možná. Poukazuje tak na přítomnost funkce formování identity v tomto interregionálním dialogu, která je navíc v souladu se zájmy evropského partnera v tomto dialogu. Stať tímto předkládá netradiční pohled na interregionální dialog jako nástroje vlivu na výrazně nedemokratický režim.

Seznam literatury

ASEAN leaders approve Burma chairmanship bid. *BBC News Asia* [online]. 17. 11. 2011, č. 1 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-1577153>>.

ASEM 5 Summit. ASEM Infoboard, 9. 10. 2004. [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <<http://www.aseminfoboard.org/2011-12-22-05-56-13/event/19-asem-5-summit.html>>.

BEČKA, Jan. *Dějiny Barmy (Myanmy)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-520-3.

CAMROUX, David. Interregionalism or Merely a Fourth-Level Game?: An Examination of the EU-ASEAN Relationship. *East Asia: An International Quarterly* [online]. 2009, roč. 27, č. 1 [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: <<http://connection.ebscohost.com/c/articles/48464562/interregionalism-merely-fourth-level-game-examination-eu-asean-relationship>> .

CIHELKOVÁ, Eva. Interregionalismus a governance: relace a výzkumná agenda. *Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů* [online]. 2009b, III, [cit. 2012-05-09]. ISSN 1802-6583. Dostupné z: <<http://vz.fmv.vse.cz/casopis-working-papers/cisla-vydana-v-roce-2009/>>.

Deklarace o zóně míru, svobody a neutrality. (*Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration, ZOPFAN*) ASEAN. 1971. Dostupné z: <<http://www.aseansec.org/1215.htm>>.

DOIDGE, Mathew. EU – ASEAN. In *The Euroasian Space: Far More Than Two Continents*, ed. Wim Stokhof, Paul van der Velde, Yeo Lay Hwee, ISEAS Publications, Institute for Southeast Asian Studies, Singapore, 2004a, ISBN: 981-230-263-8.

DOIDGE, Mathew. *The European Union and Interregionalism: Patterns of Engagement*. 1. vyd. United Kingdom: Ashgate Publishing Limited, 2011b. ISBN 9780754679271.

EWING-CHOW, Michael. First Do No Harm: Myanmar Trade Sanctions and Human Rights. *Northwestern Journal of International Human Rights* [online]. 2007, roč. 5, č. 2 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <<http://www.law.northwestern.edu/journals/jihr/v5/n2/1/Ewing-Chow.pdf>>.

GILSON, Julie, HWEE, Yeo Lay. Collective Identity – Building through Transregionalism : ASEM and East Asian Regional Identity. In *The Euroasian Space: Far More Than Two Continents*, ed by Wim Stokhof, Paul van der Velde, Yeo

Lay Hwee, ISEAS Publications, Institute for Southeast Asian Studies, Singapore, 2004, ISBN: 981-230-263-8.

GILSON, Julie. The European union and East Asia In: Ed. BAILEY, David a Jens-Uwe WUNDERLICH. *The European Union and Global Governance: A Handbook*. 1. vyd. London: Routledge, 2011, s. 224-262. ISBN 0-203-85050-5.

HAACKE, Jürgen. The concept of flexible engagement and the practice of enhanced interaction: Intramural challenges to the ASEAN Way. *The Pacific Review* [online]. 1999, roč. 12, č. 4, s. 581-611 [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09512749908719307>>.

HÄNGGI, Heiner. Interregionalism: empirical and theoretical perspectives. [online]. 2000a, s. 1-14 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <[http://www.ipw.unisg.ch/org/ipw/web.nsf/SysWebRessources/h%C3%A4nggi/\\$FILE/Haenggi.pdf](http://www.ipw.unisg.ch/org/ipw/web.nsf/SysWebRessources/h%C3%A4nggi/$FILE/Haenggi.pdf)>.

HÄNGGI, Heiner. Interregionalism as a multifaceted phenomenon. In search for a typology. In HÄNGGI, H., ROLLOF, R., RÜLAND, J. (ed.). *Interregionalism and International Relations*. 2006b. New York: Routledge. s. 31-62.

HETTNE, Björn. The European Union as an emerging global actor. In Ed. BAILEY, David a Jens-Uwe WUNDERLICH. *The European Union and Global Governance: A Handbook*. 1. vyd. London: Routledge, 2011, s. 28 – 36. ISBN 0-203-85050-5.

KATANYUU, Ruukun. Beyond Non-Interference. In ASEAN: The Association's Role in Myanmar's National Reconciliation and Democratization. *Asian Survey* [online]. 2006, roč. 46, č. 6, s. 825-845 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/discover/10.1525/as.2006.46.6.825?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=47698986100187>>.

KRAFT, Herman Joseph. Human Rights, ASEAN and Constructivism: Revisiting the "Asian Values" Discourse. *Philippine Political Science Journal* [online]. 2001, roč. 22, č. 45 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <<http://web.kssp.upd.edu.ph/polsci/articles/hermanppsj.pdf>>.

MANEA, Maria-Gabriela. Human rights and the interregional dialogue between Asia and Europe: ASEAN-EU relations and ASEM. *The Pacific Review: Routledge* [online]. 2008, roč. 21, č. 3, s. 369-396 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09512740802134257>>.

MCCARTHY, Stephen. Burma and ASEAN: Estranged Bedfellows. *Asian Survey* [online]. 2008, roč. 48, č. 6, s. 911-935 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2008.48.6.911>>.

MÖLLER, Kay. Cambodia and Burma: The ASEAN Way Ends Here. *Asian Survey* [online]. 1998, roč. 38, 2. Dec, 1087 - 1104 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org.ezproxy.vse.cz/stable/pdfplus/2645823.pdf?acceptTC=true>>.

NG, Eileen. ASEAN Delegation to Visit Burma in January. *The Irrawaddy* [online]. 13. 12. 2005, [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <http://www2.irrawaddy.org/article.php?art_id=5287>.

PETERSSON, Magnus. Myanmar in EU-ASEAN Relations. *Asia-Europe Journal* [online]. 2006, roč. 4, č. 4, s. 563-581 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <<http://www.springerlink.com/content/rl02137317073tl2>>.

RÜLAND, Jürgen. ASEAN and the European union: A Bumpy Interregional Relationship. *ZEI: Discussion Papers: 2001* [online]. 2001, C95, s. 1-37 [cit. 2012-05-09]. ISSN 1435-3288. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/197/1/dp_c95_rueland.pdf>.

Smlouva o přátelství a spolupráci v jihovýchodní Asii. (*Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*, TAC), ASEAN. 1976. [cit. 2012-05-09] Dostupné z: <<http://www.asean.org/1217.htm>>.

SÖDERBAUM, Fredrik. The European Union and interregionalism. In: Ed. BAILEY, David a Jens-Uwe WUNDERLICH. *The European Union and Global Governance. A Handbook*. 1. vyd. London: Routledge, 2011, 224 - 234. ISBN 0-203-85050-5.

STEINBERG, David, I. *Burma/Myanmar. What Everyone Needs to Know*. New York: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-539067-4.

THOMPSON, John Seabury. Burmese Neutralism. *Political Science Quarterly* [online]. 1957, roč. 72, č. 2, s. 261-283 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/discover/10.2307/2145776?uid=3737856&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=47698985991827>>.